

GÉPI ELJÁRÁSSAL KÉSZÜLŐ KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK AZ OMKDK-BAN

Benedek Jenő

Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ

AZ IGÉNY JELENTKEZÉSE

Az OMKDK nyilvános könyvtára, az Országos Műszaki Könyvtár a műszaki, a műszaki-gazdasági és a természettudományos szakirodalom területén az ország egyik leggazdagabb állományával rendelkezik. Az állomány értékét elsőrendűen az határozza meg, hogy különböző gyűjteményei a legutóbbi évtizedek műszaki-tudományos előrehaladásáról és eredményeiről adnak számot, és az állomány folyamatos gyarapítási politikáját ugyancsak a legkorszerűbb termelési, kutatási és tájékoztatási igények, illetve az ezeket leggyorsabb átfutási idővel kielégítő szakirodalom beszerzése jellemzi. A könyvtári gyarapítás fokozott figyelemmel fordult az utóbbi 5-10 évben az olyan kiadványtipusok felé, mint például a kutatási és fejlesztési jelentések /reportok/, a kongresszusok, szimposiumok, ankétok, konferenciák publikációi, egyes nemzetközi szervezetek /az ENSZ Európai Gazdasági Bizottsága, UNIDO stb./ kiadványai és fejleszti tovább minden árdrágulási tendencia ellenére a periodikum bázisát.

A könyvtári állományba olvasóink olyan katalógushálózat útján nyerhetnek betekintést, amely több oldalról is megközelíthető. Ez azonban elsőrendűen azokat tudja szolgálni, akik igényeikkel felkeresik a könyvtárat. Az egyes fontosabb gyűjteményrészek szélesebb körű - a könyvtár falain túl is ható - megismertetése céljából fogott a könyvtár intenzívebb kiadói tevékenységbe. Ennek kapcsán terelődött a figyelem kb. 10-15 évvel ezelőtt a gépi technika, a számítástechnika lehetőségei felé.

A pozsonyi Slovenská Technická Kniznica felkérésére tartott előadás rövidített szövege.

GÉPESÍTÉSI ELGONDOLÁSOK ÉS ADOTTSÁGOK

A Művelődésügyi Minisztérium az ország könyvtárainak műszaki fejlesztésével a 60-as évek derekán kezdett komolyabban foglalkozni. Az e tárgyban tartott megbeszéléseken a fejlesztés két irányvonalát jelölték meg; egyrészt a szakirodalom hatékonyabb feltárása céljából korszerű adatfeldolgozó gépek igénybevételét; másrészt az irodalom gyors rendelkezésre bocsátását szolgáló korszerű reprográfiai berendezések elterjesztését.

Az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság 1963-ban foglalkozott magasabb szinten a szakirodalmi tájékoztatásügy gépesítési kérdéseivel. A különböző résztanulmányok kidolgozása valójában csak napjainkban kapott újabb lendületet, mint ahogyan ugyancsak napjainkban alakulnak és formálódnak azok az eszközök, módszerek és szervezeti feltételek, amelyek a nagy nemzetközi rendszerekbe való bekapcsolódásokat célozzák. Országos méretű és bekapcsolódásra alkalmas rendszer a teljes könyvtári folyamatra, vagy akár egy-egy részterületre eddig még nem alakult ki. Inkább egyes intézményekben folyt és folyik gépesített munka, de ott is a kiadványok gépi eszközökkel való közreadására terelődött a hangsúly.

Az adott országos helyzetben az OMKDK számára is ez az ut lát-szott járhatónak. Felmerült ugyanis az a kérdés, hogy a nyilvános könyvtár és az országos feladatokat ellátó dokumentációs központ nemzetközileg kialakult gépesítési tevékenységeiből melyiket realizálhatjuk a legeredményesebben célkitűzéseinkben. A választék nagyjából a következő volt:

- a/ információkeresés;
- b/ témafigyelés, szelektív információszolgáltatás;
- c/ kiadványok /katalógusok, bibliográfiák, indexek/ gépi előállítás;
- d/ könyvtári és tájékoztatási adminisztráció gépesítése /pl. kölcsönzés-gépesítés/.

Az információkeresés és a témafigyelés gépesítésétől el kellett tekinteni, mert annak technikája a 60-as években még világszerte kiforratlan volt és bármilyen formában történő bevezetése aránytalanul költséges lett volna. Ezenkívül azért is el kellett tekinteni az információkeresés és a témafigyelés gépesítésének bevezetésétől, mert a meglévő hagyományos módszerekkel készített szolgáltatások /katalógusok, témafigyelés stb./ akkoriban még általában elfogadhatóan kielégítőek voltak.

A könyvtári és tájékoztatási adminisztráció, pontosabban a kölcsönzés gépesítése a könyvtárvezetés számára igen fontos lenne. Egyrészt azonban itt is fennállnak a számítógép bér munkában való alkalmazása által keletkező - fentebb említett - hátrányok, másrészt pedig egy 90 éves könyvtár raktári következetlenségei olyan előkészüle-

ti munkákat igényelnek, amelyeket az adott helyzetünkben nem tudunk biztosítani.

Igy maradt a gépesítés egyedüli területként - legalábbis egyelőre - a szóveges kiadványok és mintegy melléktermékként a leltárba-vétel, kötetkatalógusok, új beszerzésekről hirt adó jegyzékek előállítására.

A gépi eljárással készülő kiadványok a könyvtári állomány egyes részeinek mélyrehatóbb feltárását, a dokumentumokban lévő hasznos információk többoldalú megközelítését teszik lehetővé. Index-rendszerek segítenek abban, hogy a kiadványok címeinek releváns szavai, vagy műcímek megalkotása útján, továbbá az anyagnak több szempont szerinti csoportosítása /pl. nyelv, ország, közreadó-testület, szakterület bontása, időrend, kumulációs lehetőség stb./ az információkat több csoporton keresztül tegye megközelíthetővé a felhasználók számára. De a gépi eszközök felhasználása előnyös lehet az olyan publikációk könyvtári feldolgozásában is, amelyek éppen tartalmuknál vagy jellegükénél fogva nem igényelnék a hagyományos címleírási, szakozási, katalógus-szerkesztési eljárásokat.

Könyvtárunkban eddig megvalósult gépi jegyzékek a könyvtárosok és a gépesítési szakemberek jó együttműködésének eredményeként jöttek létre.

A kiadványok előállításának intellektuális előmunkái, mint pl. a címleírások készítése, index-tételek kialakítása, műcímek megalkotása, leltárhelyek feltárása stb., a könyvtárosok feladata. Ugyancsak könyvtárosaink viszik fel az esetek többségében ezeket a bemeneti adatokat a gépi bizonylatokra. Magát a gépi adathordozó közeget /lyukszalag, lyukkártya/ az OMKDK gépeivel állítják elő. A bemenő adathordozót a Szegedi Tudományegyetem MINSZK 22-es számítógép-parkjához küldik, ahol bér munkában végzik el a gépi feldolgozást. A számítógéppel outputként lyukszalagot állítottunk elő, amelyről a kiadvány végső szövegének kiírása már ugyancsak saját gépeinken történik.

Az OMKDK gépparkját sok kényszerítő körülmény alakította. Mivel elsősorban saját erőforrásainkra voltunk utalva, a pénzügyi szempontok, de egyéb okok is, mint például az elhelyezési nehézségek és a szakszemélyzet kérdése, számítógép üzembehelyezését eddig nem tették lehetővé. A bér munka költségeinek csökkentése és a termékek minőségének javítása céljából ezért input-output gépek beszerzése mellett döntött a vezetőség. 1967 óta folyamatosan szereztünk be lyukszalagos írógépeket. Ezekből jelenleg már 12 darab van birtokunkban. Beszereltünk továbbá 2 speciális lyukkártyás IBM gyártmányú szövegelő-állító berendezést is. Gépparkunk legújabb fejlesztésével kiadványainkat az eddigi gépirásos szövegekről, a magas nyomás minőségével bíró szövegekre akarjuk feljavítani. Erre a célra üzembe helyeztük az IBM Composer System-et. A berendezés több készülékből áll. A beíró-készülék a lyukszalagos írógéphez hasonló módon működik, csak lyukszalag helyett különleges kazettás mágnesszalag az adatrögzítő közege. A lebillentyűzött szöveget a készülék a mágnesszalagra viszi rá és egyúttal olvasható formában papírlapra is leírja. Ezen történik a korrektrázás. A másik, az ún. kiíró-készülék a mágnesszalag-

ról sorkizárással írja ki a szedett szöveget. A készülék a kiírást írófejekkel végzi. Az írófejek cserélhetők. Betű- és jelkészletünk a nyomdaihoz hasonló. Jelenleg 14 darab magyar írófejünk van Press Roman és Univers betűtípusokkal 7-11 pontnyi betűmagyságra. Vannak továbbá matematikai és technikai jeleket tartalmazó írófejeink is. A mi be rendezésünk tartozéka egy lyukszalagolvasó szerkezet, melyet a kiíró-készülékhez csatlakoztathatunk és így a számítógéppel összeállított és 8-csatornás lyukszalagon kiadott szövegeknek is el lehet készíteni a szedett szöveg színvonalán álló kiírást.

GÉPI ELJÁRÁSSAL KÉSZÜLŐ JEGYZÉKEK

Az első gépi katalógus 1961-1962-ben készült, a mainál jóval szerényebb gépi felkészültségi fokon. Ezért is, és a tapasztalatok megszerzése céljából is lényeges volt a feldolgozandó anyag megválasztása. Az elinduláshoz tehát olyan kiadványtípust választottunk, amely tartalmát és formai összetevőit illetően is bizonyos egyöntetűséget mutat. Ilyen volt az un. oktatási anyag /egyetemi és felsőfoku jegyzetek, továbbképző füzetek/.

A cél egy, az Egyetemes Tizedes Osztályozás /ETO/ rendszerében, és egy betűrendben rendezett kötetkatalógus előállítása volt, amelyet kezdetben lyukártyagépekkel, bér munkában végeztünk.

Az itt nyert tapasztalatok alapján az un. időleges értékű kiadványok /árjegyzékek, alkatrészjegyzékek, prospektusok stb./ feldolgozását is bekapcsoltuk ebbe a rendszerbe.

Ezek a munkák azóta is folynak, csak technológiájuk fejlődött folyamatosan. 1967-től saját lyukszalagos írógépeinken, lyukszalagkártyák felhasználásával állítottuk elő ezeket a kötetkatalógusokat, 1970-től pedig lyukszalag inputból, számítógéppel készülnek. A végső kiírás ugyancsak házon belül történik.

Ezek a kötetkatalógusok ma már a könyvtári látogatók körében a kívánt kiadványok keresésének megszokott eszközei. Negyed-, fél- és egyéves kumulációk készülnek, majd öt évenként dolgozunk egybe egy-egy nagyobb részt.

Ezekről az első lépéseinkről csak azért beszélek ilyen részletességgel, mert nemcsak elsők voltak hazai szinten, hanem azért is, mert ezekkel törtük át az olyan konzervatív könyvtárosi felfogást is, amely a címleirési szabványhoz és egyéb formai előíráshoz való merev ragaszkodásával sokakat elriasztott a bátor kezdeményezésektől és kísérletezésektől. Megjegyezzük, hogy a munka melléktermékeként készülnek ezen állományrészek leltárai és az Új Könyveszerzések c. kiadványunkhoz mellékletként csatolt, sokszorosított jegyzékek.

Amikor saját gépeinkkel megkezdtük az intenzívebb munkát, első sorban azt vizsgáltuk meg, hogy a tájékoztatási kiadványok milyen típusát lenne szükséges gépesíteni. Megállapítottuk, hogy először külön-

féle típusu mutatók, index-struktúra gépi előállítására indokolt. Egyrészt szükség van rájuk, mint széles körben használható manuális információkeresési segédeszközökre, másrészt előállításuk a hagyományos kézi módszerekkel vagy nagyon nehéz, vagy egyáltalában lehetetlen. Ezért Fejlesztési osztályunk többféle mutató-típus előállításának eljárását dolgozta ki. Így a KWIC és a KWOC-rendszerű mutatót, az oszlopos elrendezésű permutált mutató-rendszerét, valamint az egyedi tárgyszavakból álló, lépcsőzetes strukturájú mutatót, a periodikumok katalógusához.

A feldolgozott dokumentumok típusa és a készülő kiadvány jellege alapján dönthetjük el azt, hogy a mutatók közül adott esetben melyik típust használják. Pl. a mondat szerű műcimekhez a KWIC-rendszer alkalmas, míg az önállóan használható deskriptorok esetében a KWOC-rendszer. Az egymáshoz kapcsolódó deskriptorok láncá esetében pedig a permutált, oszlopos elrendezés a megfelelő.

Az alábbiakban ismertetjük a fontosabb gyűjteményrészekről gépi eljárással készült kiadványainkat:

1. Kutatási és fejlesztési jelentések /reportok/ katalógusa

Eddig 2-2 kötetben jelent meg 1970 óta évenként. Szerkezete a következő:

a/ Tárgymutató, - a jelentések témáiról KWIC-rendszerű index formájában. Az index tételei a dokumentumok címeinek a tartalom kifejezése érdekében bővített magyar fordításai /műcimek/. Az index a cím valamennyi értelmes szavát betűrendben közli, az oldal közepén lévő keresőoszlopban, a cím teljes szövegekörnyezetében. Egy-egy jelentéscím informatív fordítása 4-10 helyen is szerepelhet ilyen formán, ami a keresés számára feltétlenül előnyös.

b/ Jelentésszámok jegyzéke, - a dokumentumon eredetileg szereplő betű + szám elemekből álló egyedi azonosító jelzeteket tartalmazza, utalva a dokumentumnak a mi gyűjteményünkben kapott raktári számára.

c/ Intézmények jegyzéke, - a jelentések létrejöttében részt vevő intézmények, testületek nevét tartalmazza betűrendben.

d/ Szerzői névmutató, - a jelentések szerzőinek betűrendes jegyzéke.

e/ Bibliográfiai rész, - amely a raktári számok sorrendjében közli a jelentések könyvészeti adatait.

1973, illetve 1974 elejétől a kutatási jelentésekről az előbbiekben ismertetett évvégi köteteken kívül, gépi eljárással további jegyzékek készülnek:

a/ gyors tájékoztatás céljára félhavasanként jegyzék az új jelentésbeszerzésekről /1973-tól/;

b/ háromhavasanként összesített jegyzék az elmúlt negyedév folyamán beérkezett anyagokról /1974-től/.

2. Kongresszusi kiadványok bibliográfiája

Ezekről két izben készült kiadvány. Az első az 1945-1968-as, a második az 1969-1970-es évek beszerzését tartalmazza.

A kiadványok első kötete manuális eljárással készült, ETO-rendszerű bibliográfia, a második kötete pedig az index-kötet. Ennek legjelentősebb része géppel készült, oszlopos elrendezésű mutató, amely három szempont szerinti keresésre biztosít lehetőséget. Hat deskriptorból álló láncok alapján tárgyszerinti keresés végezhető. Ezen felül földrajzi és időrendi adatok alapján is lehet belőle tájékozódni. E gépi indexen kívül szerepel a kötetben még a rendező tesztetek hagyományos módszerrel készült névmutatója is.

3. Szakbibliográfiai kiadványok

E műfajból eddig a számítástechnika, informatika, szervezés tárgykörének intézetünk állományában lévő anyagáról készült két alkalommal kiadvány: 1969-ben és 1973-ban.

A kötetek index- és bibliográfiai részből állnak. Az index-rész géppel készített KWOC-rendszerű mutató, amelyben magyar nyelven megadott egyedi deskriptorok alatt szerepelnek a vonatkozó dokumentumok címei, eredeti nyelven. Egy-egy kiadvány átlagban 3-4, a tartalmat meghatározó vezérszót kapott, de nem ritka a 8-10 tárgyszó sem.

A kötet másik része egy speciális csoportosítású, hagyományos uton készült bibliográfia.

4. Periodikumok gépesített feldolgozása

Mivel az OMKDA gépparkjában speciális lyukkártyás szövegelőállító berendezés van, ez különleges lehetőséget biztosít az állomány egyik legfontosabb és az ország minden részéről erősen igényelt gyűjteményrészének, az időszaki kiadványok /periodikumok/ katalógusának gépi előállítására.

A könyvtár állományában lévő periodikumok mindegyikéről egy lyukkártya-sorozat készül, amelynek egyik része a periodikum bibliográfiai adatait, másik része az állományadatokat tartalmazza. Így folyóiratállományunkról tulajdonképpen egy gépi lyukkártyára rögzített katalógust készítettünk, amelyet folyamatosan karban is tartunk. A gépi lyukkártyák erre a célra különösen alkalmasak, mert e kiadványtípusnál előálló gyakori és sokféle változás, újabb kártyáknak a meglévők közé sorolása utján könnyen megoldható. Ebből a naprakészen tartott kártyagyűjteményből, adott időpontban folyóiratállományunk katalóguskötete saját gépeinkkel rövid idő alatt kiiratható.

Elsőként a korábban manuális uton készített kötetkatalógus 1969-1972. évi kiegészítő kötete készült el ilyen eljárással, és a most folyó adatfelvételek, kiegészítések után 1975-re tervezzük a teljes állomány kiadvánnyá formálását.

A műszaki tájékoztatásban érdekelt könyvtárak és más szervezetek szükségét érzik annak, hogy az országba járó - egyébként igen nagyszámú és értékes információkat nyújtó - szakfolyóiratok lelőhelyéről korszerű tájékozódást kaphassanak. Ezért önként vállalt feladatként megkezdjük egyes kiválasztott szakterületek központi - folyóirat - címjegyzékeinek előállítását lyukkártyás gépeink segítségével.

Elsőként a vezetéstudomány és a szervezéstudomány címjegyzékét állítottuk össze mintegy 250 intézmény adatszolgáltatása alapján. A kiadvány szeptemberben már meg is jelent.

Nagyobb lélegzetű munkának készül a Veszprémi Vegyipari Egyetem Könyvtárával együttműködve, a kémiai folyóiratirodalom hazai állományáról központi címjegyzék ilyen módon való előállítása. A kb. 30 - jelentős állománnyal rendelkező - könyvtár és más intézmény mintegy 3000 folyóiratcímének gépi feldolgozása komoly anyagi és szellemi erőfeszítést igényel.

5. Gyorsindex-sorozatok

Meg kell még emlékeznünk intézetünk Dokumentációs Igazgatósága által közreadott KWIC-rendszerű gyors-tájékoztató periodikus kiadványokról, amelyek jelenleg négy sorozatban jelennek meg:

- Építéstervezés;
- Korrózió;
- Számítástechnika és Automatizálás;
- Ipargazdaság.

Ezek elsősorban könyvtárunknak, de más intézményeknek folyóirat-állományából is vett legfrissebb cikkekről adnak gyors tájékoztatást.

A KÖZELJÖVŐ FELADATAI

A felsorolt néhány számítógépes kiadvány és katalógus valójában az utóbbi 5-6 év eredménye. Bőven van tehát még szükség arra, hogy azokat javítsuk, finomítsuk, fejlesszük. Sok tennivalót látunk még folyóiratállományunk kötetkatalógusának elkészítése körül. Itt tervünk van arra is, hogy különböző származék-katalógusokat is, így pl. szakok, országok, nyelvek szerinti jegyzékeket is előállítsunk.

Tovább kell lépünk azonban a gépesítésnek attól az állomásától, amely kiadványok előállítására szorítkozik.

Meg kell ismernünk azokat a lehetőségeket, amelyek a mi adottságaink mellett a kölcsönzés komplex gépesítését lehetővé teszik; milyen előkészületek, feltételek szükségesek ehhez.

Épül egy - a Könyvtár raktári gondjait 20-25 évre megoldó - külső raktár, amelynél az anyag korszerű mozgatása mellett, az oda kihelyezendő többszáz ezer egységből való szolgáltatásnál is gondolni szeretnénk a gépi lehetőségekre.

Igen komoly feladatok ezek, amelyekre csak most kezdünk felkészülni.

BENEDEK J.: Gépi eljárással készülő könyvtári kiadványok az OMKDK-ban

A 60-as évek elején megjelölt könyvtárgépesítési irányelvek követése során a megoldandó - de egyelőre még nehezen megoldható - feladatok közül elsőnek a szöveges kiadványok és mintegy melléktermékként a leltárbavétel, kötetkatalógusok, új beszerzésekről hirt adó jegyzékek gépi előállítására mutatkozott a legkönnyebben járható utnak. Így 1961-1962-ben lyukkártyagépen, bér munkában elkészült a tartalmi és formai elemeit illetően bizonyos egyöntetűséget mutató ún. oktatási anyag - egyetemi és felsőfokú jegyzetek, továbbképző füzetek - ETO rendszerű és betűrendes kötetkatalógusa. Ennél az első vállalkozásnál nyert tapasztalatok alapján rövidesen bekapcsolták ebbe a rendszerbe az időleges értékű kiadványok - árjegyzékek, prospektusok stb. - feldolgozását is. Ezek a munkák azóta is folynak, csak technológiájuk fejlődött folyamatosan. 1967-től az OMKDK saját lyukszalagos írógépeiben állította össze ezeket a katalógusokat, 1970-től pedig lyukszalag inputból számítógéppel készültek. A bemenő adathordozókról a gépi feldolgozást a szegedi Tudományegyetem MINSZK 22 számítógépparkjánál bér munkában végeztették. A számítógépes outputként előállított lyukszalagról a végső szövegkiírás már ugyancsak házon belül történik.

Az OMKDK jelenlegi gépparkját sok körülmény - a költségek mellett az elhelyezési lehetőségek, a szakszemélyzet kérdése stb. - figyelembevételével kellett kialakítani. Jelenleg 12 lyukszalagos írógép, 2 speciális lyukkártyás IBM gyártmányú szövegelőállító berendezés és egy IBM Composer System áll házon belül rendelkezésre.

Az első kiadványok hazai szinten egyben az első lépéseket is jelentették, melyekkel sikerült megtörni a formai előírásokhoz mereven ragaszkodó, konzervatív könyvtári felfogás ellenállását is. Nyilvánvalóvá vált, hogy a gépi eljárással készülő kiadványok - elsősorban index-rendszereik - a könyvtári állomány egyes részeinek mélyreható feltárását teszik lehetővé. Megkezdődött tehát több mutatótípus előállítási eljárásának kidolgozása. A különböző rendszerek közül a feldolgozott dokumentumok típusa és a készülő kiadvány jellege alapján választották ki a megfelelőt.

Az OMKDK-ban jelenleg a fontosabb gyűjteményrészekről gépi eljárással az alábbi kiadványok készülnek:

1. Kutatási és fejlesztési jelentések katalógusa

- a/ a jelentések témáiról KWIC rendszerű tárgymutató
- b/ jelentésszámok jegyzéke - utalva az OMKDK raktári számára
- c/ intézmények jegyzéke
- d/ szerzői névmutató
- e/ bibliográfiai rész - a raktári számok sorrendjében

2. Kongresszusi kiadványok bibliográfiája - hagyományosan készült ETO rendszerű bibliográfia gépi index-kötettel

3. Szakbibliográfiai kiadványok - speciális csoportosítású, hagyományos bibliográfiák KWOC rendszerű mutatóval

4. Periodikumok kötetkatalógusa

- a/ az OMKDK állományában lévő folyóiratokról
- b/ egyes szakterületek központi címjegyzéke

5. Gyorsindex sorozatok - 4 szakterület legfrissebb folyóiratcikkeiből készült KWIC rendszerű gyorstájékoztatók

Az OMKDK nem áll meg a gépesítés megkezdett útján. A már folyó munkák továbbfejlesztése mellett fokozatosan készül új gépesítési feladatok megoldására is.

BENEDEK, J.: Machine-produced library publications in the Hungarian Central Technical Library and Documentation Centre /OMKDK/

Pursuing the directives issued in the early sixties for the mechanization of library processes, from among the tasks to be solved - but presently still difficult to be solved - , the machine-based production of textual publications, and as a by-product, that of inventories, book-format catalogs, lists of new accessions has proved to be most feasible. Thus in 1961-1962, the classified /in UDC/ and alphabetical book-format catalog of the so-called educational material - i.e. lecture notes of universities and other higher educational institutions, as well as those of extension training courses -, showing a certain uniformity as regards their content and formal elements, was

produced by punched card machine in the form of commission work. Relying on experiences gained in the first undertaking, the processing of publications of ephemeral value /price lists, prospectuses and the like/ were in short time included in the system. These works have been going on ever since - with a continuously developing technology, though. From 1967 OMKDK produced these catalogs by its own punched-tape typewriters, while since 1970 they have been produced by computer with punched-tape as input. The processing of the input was carried out by the MINSK 22 computer park of the Szeged University as commission work. The final print-out from the punched-tape produced as computer output is also carried out in the OMKDK.

The present machine-park of the OMKDK has had to be developed with regard to several factors such as costs, possibilities of accommodation, staff problems and the like. Presently, the in-house machine-park consists of the following units: 12 punched-tape typewriters, 2 special IBM punched card device for producing texts, and an IBM Composer System. At the domestic level, the first such publications represented the first step forward in this field by which the resistance of the conservative library conceptions sticking to rigid formal prescriptions was successfully broken. It became obvious that the machine-produced publications - their index systems in the first place - facilitate the processing, in depth, of certain parts of the holdings. The elaboration of the producing method of several types of indexes was, then, started. Of the various systems, the selection of the most suitable one was made on the basis of the type of documents processed and the nature of the publication.

On the more significant parts of collections held by the OMKDK the following publications are produced by machine:

1. Catalog of R+D reports
  - a/ KWIC-system index of the subject of reports;
  - b/ list of the numbers of reports with reference to the OMKDK call number;
  - c/ list of institutions;
  - d/ index of authors;
  - e/ bibliographical part - in the order of call numbers
2. Bibliography of congress papers - a traditional bibliography in UDC system with a machine-produced index
3. Special bibliographies - with special subject grouping and KWOC index, otherwise traditional bibliographies
4. Book-format catalogs of periodicals
  - a/ periodicals held by the OMKDK
  - b/ union title list of periodicals by special fields
5. Quick index series - KWIC-system rapid information on the recent periodical articles of four subject fields.

The OMKDK will go on on the way of mechanization. Besides further developing the on-going undertakings, it makes preparations also for solving new tasks in this field.

БЕНЕДЕК, Е. : Библиотечные издания ОМКДК, составленные при помощи ЭВМ

В ходе реализации концепции механизации библиотечных процессов, разработанной в 60 годах из поставленных – но в то время еще трудно решаемых – задач самым простым казалось оставление при помощи ЭВМ текстовых изданий и получение заодно вторичных результатов, т.е. учета, каталога, списка новых поступлений. Так в 1961–62 гг. на счетно-перфорационных машинах был составлен алфавитный каталог и каталог по УДК. Обработанным материалом являлись так называемые учебные материалы, т.е. конспекты университетов и ВУЗов и курсов повышения квалификации, являющиеся сходными как и с формальной, так и с содержательной точек зрения. На основе опыта, полученного при этом первом каталоге по аналогичной системе началась обработка изданий, имеющих временную ценность, т.е. реферативных, проспектов и т.д. Эти работы и в настоящее время ведутся только их технология постепенно развивалась. С 1967 г. вышеупомянутые каталоги были составлены на счетно-перфорационных машинах ОМКДК, а с 1970 г. – при помощи ЭВМ, вводом которой является перфоленга. Машинная обработка осуществляется на ЭВМ Минск 22 Университета города Сегед. ЭВМ выдает перфоленгу, с которой с помощью счетно-перфорационных машин ОМКДК напечатается макет.

Машинный парк ОМКДК должен был быть создан с учетом многих факторов, помимо финансового фактора должны были учесть и имеющуюся площадь, вопрос кадров и т.д. В настоящее время в парке имеются 12 машин, работающих с перфоленгами, 2 перфокарточные машины фирмы IBM и один IBM Composer System.

Первые издания означали и первые шаги в Венгрии и с их помощью удалось сломить сопротивление консервативного библиотечного подхода, строго придерживающегося к формальным предписаниям. Стало очевидным, что издания, составленные машинным способом (в первую очередь их система указателей), позволяют глубокое раскрытие некоторых частей библиотечного фонда. В результате этого началась разработка методов составления нескольких типов указателей. Из различных систем выбиралась та, которая больше всего подходила к виду обрабатываемых документов и характеру издания.

В настоящее время в ОМКДК составляются машинным способом следующие издания, охватывающие самые важные части фонда:

1. Каталог отчетов о ННР и ОКР
  - а/ указатель типа KWIC по теме отчетов;
  - б/ список номеров отчетов с указанием соответствующих шрифтов хранения;
  - в/ список институтов;
  - г/ авторский указатель;
  - д/ библиографическая часть, упорядоченная по шрифтам хранения.
2. Библиография материалов конгрессов - библиография по УДК, составленная традиционным методом и имеющая указатель, составленный магнитным способом.
3. Библиографии по определенной отрасли - традиционные библиографии, группированные специально и снабженные указателем типа KWIC.
4. Каталог периодических изданий
  - а/ каталог периодических изданий ОМКЛК;
  - б/ центральный каталог определенной отрасли.
5. Серия указателей типа KWIC, составленных из самых свежих статей журналов и выходящих по 4 разным областям.

ОМКЛК дальше продолжает начатый путь механизации. Помимо усовершенствования уже введшихся работ запланировано решение других задач.

BENEDEK, J.: Maschinell verfertigte Bibliothekspublikationen des OMKDK /Ungarische Technisch-Wissenschaftliche Zentralbibliothek und Dokumentationszentrum/

Im Zuge der am Anfang der Sechzigerjahre vorgegebenen Richtlinien für den Rechnereinsatz im Bibliothekswesen wurde von den zu lösenden - aber vorläufig noch mit Schwierigkeiten einhergehenden - Aufgaben als der gangbare Weg, die maschinelle Erstellung von Textpublikationen und daneben auch von Inventarlisten, Bandkatalogen, Listen der Neuanschaffungen betrachtet. Im Jahr 1961-1962 wurde als Lohnarbeit mit einer Kartenlochmaschine der alphabetische Bandkatalog im DK-System von Unterrichtsmaterial - Universitäts-Kolleghefte, Lehrstoff verschiedener höherer Ausbildungsformen - verfertigt. Das Material war sowohl inhaltlich als formell ziemlich einheitlich. Aufgrund der Erfahrungen aus diesem ersten Unterfangen wurde die Bearbeitung von Material von zeitweiligem Wert - Preislisten, Prospekten usw. - diesem System entsprechend durchgeführt. Seit 1967 werden diese Kataloge mit Hilfe der eigenen Lochstreifen-Schreibmaschinen des OMKDK hergestellt und seit 1970 werden die Lochstreifen-inputs am Rechner verarbeitet. Der Rechner MINSK 22 der Universität Szeged verrichtet in Lohnarbeit die Verarbeitung der Datenträger. Von dem als Rechner-output erscheinenden Lochstreifen wird der endgültige Text ebenfalls bei OMKDK verfertigt.

Der Maschinenpark des OMKDK wurde unter Berücksichtigung vieler Gesichtspunkte - neben den Kosten auch der Unterbringungsmöglichkeiten, der nötigen geschulten Fachkräfte - aufgebaut. Gegenwärtig sind 12 Lochstreifen-Schreibmaschinen, 2 Spezial-Lochkartentextschreiber Typ IBM und 1 Composer-System ebenfalls Typ IBM im OMKDK in Betrieb.

Die erwähnten Publikationen stellten in Ungarn die ersten Schritte auf diesem Weg dar und sie trugen dazu bei, dass auch die konservativen, sich streng an die herkömmlichen formellen Vorschriften haltenden Bibliothekare den neuen Verfahren gewonnen werden konnten. Es wurde evident, dass die mit maschinellen Mitteln erstellten Bibliothekspublikationen - vor allem die Index-Systeme - eine tiefgreifende Erschliessung gewisser Bibliotheksbestandteile ermöglichen. Es begann also die Ausarbeitung der Aufbaumethodik der verschiedenen Registertypen. Es wurde jeweils das dem Typ des zu bearbeitenden Dokuments und der Art der zu erstellenden Publikation am besten entsprechende Verfahren gewählt.

In OMKDK werden gegenwärtig von den wichtigeren Bibliotheksbestandteilen die folgenden mit maschinellen Verfahren verfertigten Publikationen bereitgestellt:

1. Katalog der Forschungs- und Entwicklungsreporte:
  - a/ Sachregister der Themen gemäss dem KWIC-System
  - b/ Liste der Report-Ziffern - den OMKDK-Magazinziffern zugeordnet
  - c/ Liste der Institutionen
  - d/ Autorenregister
  - e/ Bibliographischer Teil - in der Reihenfolge der Magazinziffern
2. Bibliographie von Kongress-Publikationen - herkömmliche Bibliographie vom DK-System mit einem maschinell erstellten Indexband
3. Fachbibliographische Publikationen - besonders gruppierte herkömmliche Bibliographien mit Index vom KWOC-System
4. Bandkatalog der Periodika
  - a/ über Zeitschriften im Bestand des OMKDK
  - b/ Zentraler Titeltitelkatalog der einzelnen Fachgebiete
5. Schnellindex-Reihen - Schnellinformationen von KWIC-System aus den neuesten Zeitschriftenartikeln von 4 Fachgebieten

OMKDK setzt die Arbeit in der Mechanisierung der Bibliotheksarbeiten fort. Gleichlaufend mit der Weiterentwicklung der bereits in Gang befindlichen Arbeiten werden schon die Lösungen der folgenden Mechanisierungsaufgaben vorbereitet.